

De OESO en Centraal-Europa

OESO, Services in Central and Eastern European countries, *Parijs, 1991, 54 blz., FF 75;*

OESO, Statistics for a market economy, *Parijs, 1991, 199 blz., FF 150.*

Begin juni jongstleden hebben Hongarije, Polen en Tsjechoslowakije de status gekregen van 'partner' van de OESO. Dit stelt de drie landen in de gelegenheid om een beroep te doen op de economische deskundigheid van de OESO. De OESO wil de Centraal- en Oosteuropese landen helpen met de economische onderbouwing van het overheidsbeleid. Deze bijstand hebben deze landen nodig omdat hun economen van macro- en micro-economie weinig kaas hebben gegeten. In maart 1990 heeft de OESO een 'Centre for co-operation with European economies in transition' opgericht. Het centrum tracht door middel van conferenties en publicaties specifieke overgangsproblemen te analyseren en beleidsrelevante ervaring uit te wisselen. Recent zijn twee OESO-publicaties verschenen, een over de dienstensector en de andere over statistiek.

Dienstensector

De studie *Services in Central and Eastern European countries* onderstreept het belang van een snelle ontwikkeling van de dienstensector "if the transformation of those economies towards a market economy is to be succesful". Dat is de conclusie die de schrijver, de Poolse econoom prof. L. Zienkowski, trekt. De dienstensector in Oosteuropa is onderontwikkeld. Er werken relatief weinig mensen in deze sector, namelijk tussen 25 en 40% van de beroepsbevolking, terwijl dit percentage in de OESO-landen ligt tussen 50 en 70%. Opvallend is dat de Sovjetunie de eerste plaats inneemt met 41%, gevolgd door Tsjechoslowakije en Hongarije (38%). In Polen en Bulgarije werkt ongeveer 33% en in Roemenië een kwart van de beroepsbevolking in de dienstensector. Onderontwikkeling van de dienstensector is een belangrijke oorzaak van de lage efficiency van Oosteuropese economieën. De verklaring

daarvoor moet men zoeken in de economische doctrine van het marxisme-leninisme. Deze doctrine hecht weinig economisch belang aan de dienstensector omdat het nationale inkomen alleen in de zogenoemde productieve sectoren – zoals de industrie, landbouw en bouwnijverheid – wordt gegenereerd. De dienstensector wordt (met uitzondering van transport, communicatie en distributie) als 'niet-productief' beschouwd. Het gevolg was onderinvestering en verwaarlozing van de dienstensector. Bovendien was er in een planeconomie geen behoefte aan bijvoorbeeld zakelijke dienstverlening. Centrale allocatie en een permanente verkopersmarkt maakten dat overbodig. Op dit terrein stuiten landen die de overgang naar een markteconomie maken op een grote leemte. Diensten zoals consultancy, marktonderzoek of personeelswerving moeten nog helemaal van de grond komen.

De OESO-studie schenkt terecht veel aandacht aan de financiële sector. Ook hier is sprake van onderontwikkeling. Het geld speelde in een planeconomie een passieve rol en volgde de beslissingen die in de reële sfeer werden genomen. Het bankbedrijf was beperkt tot kredietverlening aan de staatssector en het aantrekken van besparingen van gezinnen. De achterstand dient snel te worden ingelopen, anders gaat de financiële sector een 'bottleneck' voor de voortgang van de transitie vormen. Daarom kent de OESO-studie een hoge prioriteit toe aan hervorming en modernisering van de banksector. Deze houdt om te beginnen de ontmanteling van het mono-bankstelsel in. De centrale bank moet monetair beleid gaan voeren en de kredietverlening aan commerciële banken overlaten. Hongarije en Polen zijn al zo ver, meldt de studie; deze landen hebben het mono-bankstelsel al respectievelijk in 1987 en 1989 afgeschaft. Essen-

tiel is echter niet de oprichting van commerciële banken, maar de wijze van functioneren. "Ze moeten echt onafhankelijk, sterk en efficiënt zijn en onderling concurreren". Een breed scala van nieuwe financiële diensten moet worden ontwikkeld. Het bankpersoneel moet zich de fijne kneepjes van het bankieren, zoals risico-analyse, snel eigen maken. Bij de overgang speelt het financieringsvraagstuk een cruciale rol. In de planeconomie waren het overheidsbudget, zachte bankkredieten en het spaargeld van gezinnen de financieringsbronnen. Er is geen infrastructuur voor kapitaalvorming aanwezig. Financiële intermediaires zoals investeringsbanken, hypotheekbanken, pensioenfondsen, beleggingsmaatschappijen en verzekeraars moeten worden opgericht. Aan de verzekeringssector wordt in de OESO-studie afzonderlijk aandacht geschonken. Het ontbreken van risico was een sterke kant van een centraal geleide economie. Bij de overgang naar een markteconomie vormt het echter een handicap. In het bijzonder het sociale-zekerheidstelsel moet worden omgebouwd.

De studie geeft aan dat de leemtes vooral in de zakelijke dienstverlening, de financiële en de verzekeringssector liggen. Hier liggen ook mogelijkheden voor het Westerse bedrijfsleven. De OESO-studie voorziet een sterke groei van de uitvoer van diensten uit Westerse landen op korte termijn. Ondanks de negatieve effecten op de betalingsbalans van de Oosteuropese landen vindt de studie het noodzakelijk voor de versnelling van de overgang naar een markteconomie.

Marktstatistieken

Statistics for a market economy is een bundel van de eerste conferentie van het 'Centre for co-operation with European economies in transition' van de OESO, gehouden in september 1990. In de inleiding onderstreept S. Zecchini, de directeur van het centrum, het belang van betrouwbare statistieken voor een juiste besluitvorming in een vrije-markteconomie. De overgang naar een markteconomie "involves granting freedom of economic choice, but this freedom would be deprived of much meaning if the subject of this choice is not given the possibility of acquiring an adequate degree of knowledge of the terms of his or her choice". Dat heeft de thematische keuze voor de eerste conferentie bepaald. In de bundel zijn bijdragen

van deelnemers uit onder andere Polen, Hongarije, Sovjetunie, Roemenië opgenomen.

Uit de bundel wordt duidelijk dat de Oosteuropese landen ook op statistisch gebied een omwenteling te wachten staat. Het statistische apparaat van een planeconomie was gericht op de reële sfeer, met als gevolg dat er nauwelijks monetaire en financiële statistieken zijn. Statistici hebben de handen vol aan het ontwikkelen van nieuwe beleidsrelevante statistieken. Om te beginnen moet een overstap worden gemaakt naar het OESO-VN-systeem van System of National Accounts (SNA) om het bruto binnenlands produkt te bepalen. Het oude systeem, waarin het net material product (produktie behalve diensten) werd gemeten, moet geleidelijk worden vervangen. Hoge prioriteit verdient de ontwikkeling van arbeidsmarktstatistieken, in het bijzonder van werkloosheid. Met de groei van een particuliere sector ontstaat ook behoefte aan het voor het midden- en kleinbedrijf relevante statistisch materiaal. Daarvoor dient een registratiesysteem te worden opgezet.

De kern van de revolutie ligt eigenlijk niet zo zeer in nieuwe statistieken maar in: "a full-scale rethinking both of working practices in statistical offices and the way that government statisticians perceive their role in the society".

In planeconomieën werden statistieken niet uit steekproeven opgebouwd maar uit een aggregatie van statistische data per bedrijf. Vandaar dat de Oosteuropese CBS-en grote instellingen waren met veel personeel en een verouderde informatieverwerking. Een belangrijk aspect is de verbetering van het imago van de statistische bureaus en een groter vertrouwen in het statistische materiaal. Onder het oude systeem werden statistieken vervalst, in alle mogelijke fasen van verzameling, bewerking en presentatie. Statistische bureaus waren niet onafhankelijk, maar onderdeel van het propagandasysteem. Beide OESO-publikaties verschaffen veel inzicht in belangrijke problemen bij de transitie naar een markteconomie. Technische en financiële assistentie van de rijke industrielanden zijn onontbeerlijk bij het scheppen van de infrastructuur die nodig is voor een markteconomie.

Malgorzata Bos-Karczewska

De auteur is econome en publiceert over de economieën van Oost-Europa.